

ΑΠΟ ΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΠΑΘΗ ΣΤΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Συνεχίζουμε την μελέτη του πάθους της ΦΙΛΑΡΧΙΑΣ με βάση σε αυτό το ΜΑΘΗΜΑ την τραγωδία «**ΜΑΚΒΕΘ**» του μεγάλου Άγγλου δραματουργού Ουίλλιαμ Σαίξπηρ (1564-1614)

Η υπόθεση του έργου εκτυλίσσεται στη Σκωτία κατά τον ένδεκατο αιώνα. Κάποιοι ευγενείς είχαν στασιάσει έναντι του βασιλιά Ντάνκαν και είχαν συμμαχήσει με εισβολείς από την Νορβηγία. Κατά τις σκληρές μάχες διακρίθηκαν οι ευγενείς Μάκβεθ και Μπάνκο. Μετά την νίκη των πιστών σ' αυτόν στρατευμάτων, ο βασιλιάς Ντάνκαν τους υποδέχεται με τιμές. Η άπονομή του τίτλου του δούκα του Κάουντορ, που επαληθεύει σχετική προφητεία Μαγισσών, ξυπνά στον Μάκβεθ την φιλοδοξία για τον θρόνο.

Ο ηλικιωμένος βασιλιάς της Σκωτίας Ντάνκαν, οί γιοί του Μάλκολμ και Ντόναλμπαινν καθώς και αυλικόι φιλοξενούνται στον πύργο του Μάκβεθ. Υπερνικώντας τους ένδοξασμούς του με την παρότρυνση της γυναίκας του, ο Μάκβεθ δολοφονεί την νύχτα, στον ύπνο τον βασιλιά και έπιρρίπτει την πράξη του στους θαλαμηπόλους-φύλακες. Η αποκάλυψη του φόνου προκαλεί γενική αναστάτωση και σύγχυση. Υποπευόμενοι προδοσία, οί πρίγκηπες φεύγουν, ο Μάλκολμ στην Άγγλία, ο Ντόναλμπαινν στην Ίρλανδία. Η λαθραία και αίφνιδια φυγή τους ρίχνει την σκιά της συνωμοσίας σ' αυτούς.

Ο Μάκβεθ γίνεται βασιλιάς. Καθώς είναι άτεκνος, θυμάται την προφητεία που έκαναν στον Μπάνκο οί Μάγισσες: δέν θά γίνει βασιλιάς, αλλά οί απόγονοί του θά είναι βασιλιάδες. Για νά εξασφαλισθεί χρησιμοποιεί δολοφόνους που σκοτώνουν τον Μπάνκο, αλλά όχι τον γιό του Φλίνς. Σε έπίσημο δείπνο που δίνει σε αυλικούς ευγενείς, τό φάντασμα του Μπάνκο ταράζει τον Μάκβεθ. Η Λαίδη Μάκβεθ προσπαθεί νά δικαιολογήσει την ψυχοδιανοητική διαταραχή και συμπεριφορά του.

Η βασιλεία του Μάκβεθ εξέλισσεται σε τυραννία. Οί ενέργειές του έχουν δημιουργήσει κράτος φόβου και ανασφάλειας. Ο ευγενής Μακντάφ αποστασιοποιείται από την βασιλική αυλή και καταφεύγει στην αυλή της Άγγλίας (Έδουάρδος ο Έξομολογητής 1057-1093), όπου ζεί ο Μάλκολμ, γιός του δολοφονημένου Ντάνκαν. Ο Μάκβεθ άμφιβάλλει για την άφοσίωση άλλων ευγενών και προσφεύγει στις Μάγισσες. Όπτασίες τον προειδοποιούν νά φυλάγεται από τον Μακντάφ, αλλά νά μή φοβάται από κανέναν άνδρα γεννημένο από γυναίκα. Δέν θά νικηθεί πριν τό δάσος Μπέριναμ έλθει στον λόφο Ντάνσιναιήν. Σε όραμα του παρουσιάζουν τους βασιλιάδες της δυναστείας των Στιούαρτς, απογόνους του Μπάνκο. Όργανά του αίφνιδιαζουν τον πύργο του Μακντάφ και σφάζουν γυναίκα, παιδιά και υπηρέτες του.

Ἡ Λαίδη Μάκβεθ, ἀμέτοχη στά νέα ἐγκλήματα τοῦ ἄντρα της, συγκεντρώνει τίς δυνάμεις της στήν ἀντιμετώπιση τοῦ προσωπικοῦ της δράματος. Ὑποφέρει μυστικά καθὼς βασανίζεται ἀπό τύψεις καί ὑπνοβατεῖ. Ὁ γιατρός της ἀδυνατεῖ νά τήν βοηθήσει. Ἡ ἀρρώστεια της χρειάζεται γιατρό ψυχῆς.

Οἱ Σκῶτοι πού ἔχουν ἐξεγερθεῖ ἐναντίον τοῦ Μάκβεθ προχωροῦν πρός τό δάσος Μπέρναμ γιά νά ἐνωθοῦν μέ τούς συμμάχους τους πού ἔρχονται ὑπό τόν Μάλκολμ ἀπό τήν Ἀγγλία. Ὁ Μάκβεθ ὀχυρώνεται στό κάστρο Ντάνσιναιην. Οἱ ἀντίπαλοί του κινοῦνται καλυμμένοι μέ κλάδους ἀπό τά δέντρα τοῦ δάσους Μπέρναμ. Ὁ Μάκβεθ πληροφορεῖται τόν θάνατο τῆς γυναίκας του. Μᾶλλον αὐτοκτόνησε.

Ὁ στρατός τοῦ Μάλκολμ βρίσκει μικρή ἀντίσταση, τό κάστρο Ντανσιναιήν καταλαμβάνεται. Ὁ Μάκβεθ βρίσκεται ἀντιμέτωπος μέ τόν Μακντάφ, ἀλλά δέν τόν φοβάται, γιατί εἶναι ἄτρωτος ἀπό ἄντρα πού γεννήθηκε ἀπό γυναίκα. Ἡ γενναιότητά του δέν τόν ἐγκαταλείπει οὔτε ἀπελπίζεται καί ὅταν ὁ Μακντάφ τόν πληροφορεῖ ὅτι δέν γεννήθηκε, γιατί τόν ἔβγαλαν ἀπό τήν κοιλιά τῆς μητέρας του πρὶν τήν ὥρα του. Ἀκολουθεῖ σκληρή μονομαχία πού δίνει τέλος στή ζωή τοῦ Μάκβεθ. Ὁ Μακντάφ παρουσιάζει ὡς τρόπαιο τό κεφάλι τοῦ τυράννου. Οἱ εὐγενεῖς πού συγκεντρώνονται ἐπευφημοῦν τόν Μάλκολμ βασιλιά τῆς Σκωτίας.

Τά πρῶτα λόγια πού ὁ Μάκβεθ ἀπευθύνει στόν Μπάνκο: «Τόσο ἄσχημη κι' ὠραία ἡμέρα δέν ξαναεῖδα». Ἀδύνατον μιά ἡμέρα νά εἶναι συγχρόνως ἄσχημη καί ὠραία. Οἱ λόγοι ἀποκαλύπτουν σύγχυση τοῦ ἐσωτερικοῦ του κόσμου.

Ἡ παρουσία καί ὁ διάλογος τῶν τριῶν Μαγισσῶν στήν πρώτη σκηνή προσδίδουν ὑπερφυσικό στοιχεῖο στήν ἀτμόσφαιρα. Ἡ φράση «τ' ὠραῖο εἶν' ἄσχημο, τ' ἄσχημο ὠραῖο» πού ἀρθρώνουν καί οἱ τρεῖς ἀποκαλύπτει τόν σκοπό τῶν σκοτεινῶν δυνάμεων, νά προκαλέσουν σύγχυση στό νοῦ τῶν ἀνθρώπων. Ἐπιδιώκουν νά ζοῦν καί νά ἐνεργοῦν οἱ ἄνθρωποι ὅπως αὐτές: «στήν καταχνιά πετάω, μέσ στή θολούρα πλέω».

Μάκβεθ πρός τίς Μάγισσες: «Μιλήστε, ἂν τό μπορείτε: τί εἶσατε;» Α' Στρίγγλα: «Γειά σου, Μάκβεθ. Γειά σου, θάνη τοῦ Γκλάμις». Β' Στρίγγλα: «Γειά σου, Μάκβεθ. Γειά σου, θάνη τοῦ Κάουντορ». Γ' Στρίγγλα: «Γειά σου, Μάκβεθ. Γειά σου πού βασιλιάς μετά θά γίνεις!». Καί πρός τόν Μπάνκο: «Θά κάνεις βασιλιάδες ὁ ἴδιος δέ θά γίνεις».

Μετά τούς χαιρετισμούς-προφητείες πού ἔκαναν στούς στρατηγούς Μάκβεθ καί Μπάνκο οἱ Μάγισσες ἐξαφανίστηκαν. Ὁ Μπάνκο παρατηρεῖ: «Κυρίε μου, τί ξαφνιάστηκες σάν νά φοβᾶσαι πράματα πού χτυπᾶν ὠραῖα στ' ἀφτί; ...». Γιατί ξαφνιάστηκε ὁ Μάκβεθ; Γιατί ἡ προφητεία «βασιλιάς θά γίνεις» ἀποκαλύπτει σχετική ἐπιθυμία, φιλοδοξία ἔνοχη. Ἐκπληκτικός γνώστης τῶν ἀνθρωπίνων ὁ βάρδος τοῦ Αἴηβον!

Σχολιάζοντας τά λεχθέντα τῶν Μαγισσῶν ὁ Μπάνκο ἐπισημαίνει: «... Μά 'ναι παράξενο: συχνά μᾶς ξεπλανεύουν γιά τό χαμό μας τά ὄργανα τοῦ σκότους λέγοντας ἀλήθειες, μᾶς μαυλίζουν μέ λιανά νομίσματα γιά νά μας ρίξουν στό βαθύτερο κατάντημα». Μεγάλη ἡ ἐφευρετικότητα τοῦ ἐχθροῦ μας γιά νά μᾶς παρασύρει στό κακό. «καί οὐ θαυμαστόν · αὐτός

γάρ ο σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός», ὑπενθυμίζει ὁ ἔμπειρος φωτισμένος ἀγωνιστής τοῦ πνεύματος Ἅγιος Ἀπόστολος Παῦλος (Β' Κορινθ. 11, 14).

Ὁ σπόρος πού ἔριξαν «τά ὄργανα τοῦ σκότους» βρῆκε πρόσφορο ἔδαφος στήν ψυχή τοῦ Μάκβεθ. Ἡ τέχνη τοῦ Σαίξπηρ μᾶς ἐκθέτει τήν διεργασία πού γίνεται μέσα του μέ τούς μονολόγους του: «Δύο εἰπώθηκαν ἀλήθειες σάν αἴσιοι πρόλογοι στό δράμα πού ἀνεβαίνει μέ τό κυρίαρχο θέμα. Τούτη ἡ ἀφύσικη παρόρμηση δέ μπορεῖ νά ἔναι κακιά, δέ μπορεῖ νά ἔναι καλή; ἂν εἶν' ἔναι κακιά πῶς μοῦ ἔδωσε ἀρραβῶνα ἐπιτυχίας, ἀρχίζοντας μέ ἀλήθεια; Εἶμαι θάνης τοῦ Κάουντορ· ἂν καλή, πῶς παραδίνομαι σ' αὐτή τήν παρακίνηση πού τό εἶδωλό της τό φριχτό ξηλώνει τά μαλλιά μου καί κάνει ἡ ριζιμιά καρδιά μου νά χτυπάει μέσα μου ἀντίθετα ἀπ' τή φυσική της τάξη; ... Ἡ ἰδέα τοῦ φόνου πού ἔναι ἀκόμα μόνον στή φαντασία, ταράζει τόσο τήν ἀπλή μου ἀνθρώπινη ὑπαρξη, πού ἡ λειτουργία ἀγκομαχάει μέσα στή φαντασμαρά κι' οὔτε ὑπάρχει τίποτε, μόνο αὐτό, τό ἀνύπαρχτο». Καί πρός τά πρόσωπα πού παρευρίσκονται: «...ὦ, σᾶς ζητάω συμπάθιο: τό θολό μυαλό μου τ' ἄργαζαν ξεχασμένα πράγματα...».

Ὁ βασιλιάς Ντάνκαν γιά τόν προδότη Κάουντορ: «Δέν εἶναι τρόπος νά ἔβρεις τῆς ψυχῆς τό φτιάξιμο πάνω στό πρόσωπο: ἦταν κύριος πού ἔχα χτίσει ἐπάνω του ἐμπιστοσύνη ἀπόλυτη». Γιατί οἱ ἄνθρωποι μπορούμε νά ὑποκρινόμαστε καί ὅπως θά συμβουλευσε ἡ Λαίδη Μάκβεθ τόν ἄντρα της, εἴμαστε τό φίδι πού κρύβεται κάτω ἀπό τό ἀθῶο ὠραῖο ἄνθος. Ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη εἶχε ὁ Ντάνκαν καί στόν Μάκβεθ τόν δολοφόνο του. Τέλειος ὑποκριτής ὁ Ταρτοῦφος στό ὁμώνυμο ἔργο τοῦ Μολιέρου. Τήν ἐμπιστοσύνη ὅλων ἔχει κερδίσει ὁ ὑποκριτής, κακοῦργος Ἰάγος στήν τραγωδία τοῦ Σαίξπηρ «Ὁθέλος».

Ὁ Μάκβεθ στή γυναίκα του πού τόν παροτρύνει νά ὑπερικήσει τούς δισταγμούς του: «Τολμάω νά κάνω ὅσα ταιριάζουν στόν ἄντρα· ὅποιος τολμάει πιό πέρα δέν εἶν' ἄντρας». Ἀρετή στόν ἄντρα ἢ γενναιότητα. Ὅχι μόνον στούς ἐξωτερικούς κινδύνους, ἀλλά καί στούς πνευματικούς ἐχθρούς. Εἶναι αὐθεντικοί ἄντρες ὅσοι δέν ἀντιστέκονται στό κακό;

Ἀξίζει νά ἐπισημάνουμε τήν ἀπάνθρωπη σκληρότητα πού ἔχει ἐνδυθεῖ ἡ ἀποφασιστικότητα καί φιλοδοξία τῆς Λαίδης Μάκβεθ: «...Ἐθήλασα καί ξέρω τί τρυφερά τό βρέφος ἀγαπᾶς πού σέ βυζαίνει: θά ἔβγαζα ἐνῶ θωρῶντας με θά μοῦ χαμογελοῦσε, τή ρόγα μου ἀπ' τά οὔλα του καί θά ἔσπαζα τό καύκαλό του νά ἔχουνα ἔξω τά μυαλά του, ἂν εἶχα ὄρκο κάνει ὅπως ἐσύ γιά νά τό κάμω».

Ὁ Μάκβεθ στήν γυναίκα του ἀμέσως μετά τόν φόνο: «Σάν ν' ἄκουα μιά φωνή νά κράζει: Πάει ὁ ὕπνος! Ὁ Μάκβεθ σκοτώνει τόν ὕπνο, τόν ἀθῶο ὕπνο, ... Ὅλο φώναζε «Μήν κοιμάστε πιά!» Σ' ὄλο τό σπίτι. Ὁ Γκλάμις σκότωσε τόν ὕπνο καί γι' αὐτό ὁ Κάουντορ πιά δέ θά κοιμηθεῖ, ὁ Μάκβεθ πιά δέ θά κοιμηθεῖ». Καί οἱ συνέπειες ἀκολουθοῦν: ἡ Λαίδη Μάκβεθ ὑπνοβατεῖ καί μονολογώντας ὁμολογεῖ τά ἐγκλήματα (Ντάνκαν, Μπάνκο, οἰκογένεια Μακντάφ). Ὁ Μάκβεθ: «Μά ἄς ξηλωθεῖ ἡ δομή τῆς πλάσης, παρά νά τρώμε τρέμοντας καί νά κοιμόμαστε μέσ στήν κατάθλιψη ἀπ' αὐτά τά ἀπαίσια ὄνειρα πού μᾶς ταράζουν τή νύχτα».

Βασιλιάς ὁ Μάκβεθ νιώθει ἀνασφάλεια, ἐτοιμάζεται νά ἐξοντώσει τόν Μπάνκο πού, σύμφωνα μέ τῶν Μαγισσῶν τήν προφητεία, θά γίνει γενάρχης βασιλιάδων, μονολογεῖ: «...Ἄν ἔτσι, γιά τό σόι τοῦ Μπάνκο κόλασα τήν ψυχή μου, σκότωσα γιά δαύτους τόν ἄκακο τόν Ντάνκαν· ἔριξα κακά στό βάζο τῆς εἰρήνης μου μόνο γι' αὐτούς κι' ἔδωσα τόν αἰώνιο θησαυρό μου στόν κοινόν ἐχθρό τοῦ ἀνθρώπου γιά νά κάνω ἐκείνους βασιλιάδες».

Αἰώνιος θησαυρός ἢ ψυχή πού ὁ Δημιουργός μᾶς ἔχει δώσει. Ἄν τήν κολάσουμε ὑπακούοντας στόν κοινό ἐχθρό μας γινόμαστε δύστυχοι σ' αὐτή τή ζωή καί θά εἴμαστε ἔτσι καί στήν ἄλλη. Ἡ ἀπώλεια τῆς εἰρήνης καί οἱ τύφεις ἀποτελοῦν ἀνεκτίμητη δωρεά τοῦ πανάγαθου Πατέρα γιά νά μετανοήσουμε πρὶν διαβοῦμε τό κατῶφλι τοῦ θανάτου. Γιατί ἐν τῷ Ἄδῃ οὐκ ἔστι μετάνοια!

Ὁ Μάκβεθ στήν γυναίκα του: «Θά ξεπλύνει τοῦ μεγάλου Ποσειδῶνα ὄλος ὁ ὠκεανός τό αἷμα αὐτό ἀπ' τό χέρι μου; Ὅχι, μᾶλλον τό χέρι τοῦτο μου τά πλήθια πέλαγα θά βάψει κι' ἀπό πράσινα θά γίνουν κόκκινα». Μέ τήν ἀμαρτωλότητά μας μολύνουμε καί τό φυσικό περιβάλλον!

Ὁ γιατρός στή βάρια γιά τήν Λαίδη Μάκβεθ: «Ἀρρωστες ψυχές ἀδειάζουν σ' ἄφωνα προσκεφάλια τους τ' ἄφωνα μυστικά τους. Μᾶλλον πνευματικό ἔχει ἀνάγκη, ὄχι γιατρό». Ἀφύσικη κατάσταση γιά τήν ψυχή ἢ ἀμαρτία. Ὅπως τό δηλητήριο στό σῶμα. Σώφρονες ὅσοι παίρνουν τό φάρμακο πού παράγεται ἐκεῖ ὅπου τά δάκρυα τῆς μετανοίας ἐνώνονται μέ τό Αἷμα πού ρέει ἀπό τόν Γολγοθᾶ.

ΝΙΚΟΣ ΤΣΙΡΩΝΗΣ

19-3-26